

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین سعیدی "سعیدافغانی"

۱۸ اپریل ۲۰۲۱

بسم الله الرحمن الرحيم

ترجمه و تفسیر سوره القیامة- ۲

سوره قیامة در مکه مکرمه نازل شده و دارای چهل آیت و دو رکوع می باشد.

بَلْ يَرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ (۵)

بلکه انسان می خواهد (با انکار نمودن) در مهلتی که در پیش دارد، فسق و فجور کند. (۵)
در این آیت مبارکه که الله تعالی می فرماید که انسان شک در معاد ندارد، بلکه او می خواهد (آزاد باشد و بدون ترس از محکمه الهی در روز قیامت، مصروف گناه و فسق و فجور در تمام عمر خویش در دنیا گردد.

اهمیت ایمان به آخرت:

همانطوری که ما انسان ها با میل و رغبت خودما به وجود نیامده ایم با میل و رغبت خودمان هم نمی میریم. همه مذاهب بزرگ دنیا می گویند نوعی زندگی پس از مرگ وجود دارد. روز قیامت یکی از باورهای اساسی مسلمانان، مسیحیان و یهودیان است. هندوها هم معاد جسمانی را تقریباً قبول دارند.

ایمان به روز واپسین یکی از ارکان ایمان و عقیده ای از عقائد اساسی دین مقدس اسلام است. مسأله بعثت در دنیای پس از مرگ بعد از وحدانیت خداوند پایه دوم عقیده اسلامی می باشد.

ایمان به وقایع عالم پس از مرگ و ایمان به نشانه های قیامت از جمله ایمان به غیبات است که عقل انسان قادر به درک آن ها نیست و جز از طریق وحی نبوی راهی برای شناخت آن ها وجود ندارد.

ایمان به الله تعالی و روز آخرت با ثواب و عقاب آن توجیه کننده رفتار انسان به سوی خیر است و هیچ قانونی از قوانین بشر نمی تواند رفتار انسان را همانند ایمان به آخرت راست و متعادل گرداند.

لذا فاصله زیادی است بین رفتار کسی که به خدا و روز آخرت ایمان دارد و می داند دنیا مزرعه آخرت و اعمال صالح توشه آن هستند و بین کسی که ایمان به خدا و روز قیامت ندارد.

تصدیق کننده روز جزاء بر اساس معیارهای آسمانی عمل می کند نه معیارهای زمینی و به حساب آخرت عمل می کند نه به حساب دنیا «اليوم الآخر في ظلال القرآن» (صفحه ۲۰)

انسانی که تصدیق کننده روز جزاء باشد، در زندگی خویش رفتاری جداگانه دارد. در او استقامت، سع، صدر، نیروی ایمان، پایداری در سختی ها، تحمل در مصیبت ها به خاطر اجر و ثواب اخروی دیده می شود. او می داند آنچه نزد خدا است بهتر و ماندگارتر است.

امام مسلم از صهیب (رضی الله عنه) روایت کرده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «عجبا لأمر المؤمن أن أمره كله خير، و ليس ذلك لأحد إلا للمؤمن إن أصابته سراء شكر، فكان خيراً له، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له» (صحیح مسلم) کتاب الزهد، باب فی احادیث متفرقه، (۱۸/۱۲۵ - با شرح امام نووی). (کار مؤمن تعجب برانگیز است! زیرا همه کارهای او خیر است و جز مؤمن کسی چنین ویژگی را ندارد. اگر به خوشی برسد شکر گزار است و اگر به او زبانی وارد شود صبر می کند پس همه این ها برای او خیر است).

شخصی که به الله و روز آخرت و حساب و کتاب آن ایمان ندارد تلاش می کند تا تمام مقاصدش را در دنیا محقق سازد، او نفس زنان به دنبال متاع دنیا است و حریصانه آن را جمع می کند و شدیداً مانع رسیدنش به مردم است او دنیا را بزرگترین غم و نگرانی و تنها هدف دانش خود قرار داده است. او همه چیز را به نفع خود مقایسه می کند و به هیچ کس غیر از خود اهمیت نمی دهد و توجه نمی کند مگر زمانی که در این زندگی کوتاه و محدود سودی برای او به ارمغان آورد.

او در زمین حرکت می کند و حد و مرز او تنها زمین و زندگی کوتاه آن است بدین دلیل موازین و معیارهای او متفاوت است و مدام به نتایج منفی می رسد زیرا او از عالم پس از مرگ دور شده است. «بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ، يَسْئَلُ أَيَّانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (سوره القیامه: آیات ۵ الی ۶) (بلکه انسان می خواهد در پیش روی خود فسق و فجور کند (بدین خاطر) او سؤال می کند روز قیامت کی می آید).

این تصور جاهلی محدود و تنگ باعث خونریزی، سرقت اموال، غارت و راهزنی می شود چون که آنان همانطور که قرآن حالشان را به تصویر می کشد به روز قیامت و جزاء و پاداش آن ایمان ندارند. «وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ» (سوره الأنعام: ۲۹). (و گفتند حیاتی جز زندگی دنیا وجود ندارد و ما (هرگز) مبعوث نخواهیم شد).

این نوع انسان ها حریصترین فرد بر زندگی دنیا هستند زیرا به حیات بعد از مرگ ایمان ندارند همانطور که خداوند در وصف مشرکین قوم یهود و امثال آنان می فرماید: «وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَوِهِ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرَحِّحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ» (سوره البقره: ۹۶).

(و آنان را حریصترین مردم بر زندگی (دنیا) خواهی یافت حتی طمعکارتر از مشرکان (لذا) هر یک از آنان دوست دارد هزار سال عمر کنند در حالی که اگر این عمر به او داده شود. او را از عذاب دور نمی دارد و خداوند نسبت به اعمال آنان بینا است).

مشرک امید به زندگی بعد از مرگ ندارد و طولانی شدن زندگی دنیائی را دوست دارد و یهودی ها با علمی که (به) حقانیت اسلام دارد به خزی و خواری خود در قیامت واقف است این نوع انسانها و امثالشان بدترین افراد هستند که در بین آنان طمع و حرص، راندن مردم و استثمار آنان و غارت ثروتها به خاطر حرص در تمتع به لذتهای دنیائی ترویج می یابد. لذا در بین آنان انحلال اخلاقی و رفتار حیوانی ظاهر می شود.

پس این چنین انسان‌ها وقتی متوجه می‌شوند که خلاف لذتهای زودگذر و آرزوهای بی‌پایان شان سختی‌ها و شدائد دنیا افزایش می‌یابد که در این وقت هیچ مانعی را برای خودکشی خود نمی‌بینند. وقتی آنان مسؤولیتی در عالم پس از مرگ ندارند پس مانعی برای خلاص شدن از این دنیا احساس نمی‌کنند.

به همین خاطر اسلام اهمیت خاصی برای ایمان به روز آخرت قائل است و تأکیدات فراوانی در قرآن عظیم الشان در این باره و درباره اثبات آن آمده است پس خداوند نادانان را به خاطر دوری از آن سرزنش می‌کند و پیامبر را مأمور می‌کند تا سوگند بخورد که حیات پس از مرگ حق است.

يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۶)

(با حالتی آمیخته با تردید) می‌پرسد روز قیامت چه وقت است؟ (۶)

قابل تذکر است بسیاری از انسانهایی که از قیامت انکار می‌ورزند، آنان مشکل علمی ندارند، بلکه از نظر روانی انکار آنان برای آن است که به خیال خود راه را برای خواسته‌های خود باز کنند.

اگر هر کدام از ما ایمان راسخ و کامل به روز قیامت داشته باشیم، بدون شک و تردید به عبادت خداوند روی می‌آوریم و مشغول عبادت می‌شویم و از گناه و زشتی‌ها پرهیز می‌نمائیم و در نتیجه زندگی شرافتمندانه و خوشبخت را نصیب و کمائی خواهیم کرد. الله تعالی می‌فرماید: «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» (سوره النحل: آیه ۹۷). (هر کس خواه زن و خواه مرد، کار نیک انجام دهد و او مؤمن باشد، البته به زندگی پاک و خوشایند زنده اش می‌کنیم. و حتماً (نظر) به نیکوترین آنچه عمل می‌کردند، ثوابشان خواهیم داد).

شخصی که ایمان به روز آخرت داشته باشد، می‌داند که در برابر هر چیزی محاسبه می‌شود، شکی نیست که در هر کردار و گفتار خویش می‌اندیشد و دقت می‌نماید، هیچ عملی انجام نمی‌دهد و هیچ سخنی نمی‌گوید مگر این که راست و درست باشد زیرا که می‌داند خداوند در قرآن فرموده است: «وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا» (سوره‌الاسراء: ۳۶). یعنی: «آنچه به آن علم و یقین نداری پیروی نکن، زیرا که گوش و شنوایی و چشم و بینایی و دل و قلب و شعور، از همه اینها انسان مسؤولیت دارد و پرسیده می‌شود».

شخصی که ایمان به روز آخرت داشته باشد می‌داند چه اموری در این روز بسیار گرم و سخت اتفاق می‌افتد و می‌داند که هیچ چیزی سبب نجات وی نمی‌شود مگر عمل صالح، در این صورت به انجام دادن انواع کارهای نیک از قبیل نماز، روزه، صدقه، قرائت قرآن، امر به معروف و نهی از منکر، خوش رفتاری با مردم و رعایت حقوق والدین و همسایه‌ها و... مبادرت می‌ورزد و در سبقت گرفتن در راه خیرسعی و تلاش می‌نماید. «سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا عَرْضُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ...» (سوره‌الحديد: ۲۱). یعنی: (لذا) به سوی آمرزش از جانب پروردگارتان و جنتی که پهنایش مانند پهنای آسمان و زمین است بشتابید که برای کسانی که به الله و پیغمبران او ایمان آورده اند آماده شده است این فضل الله است به هرکس که بخواهد آن را می‌دهد و الله دارای فضل و بخشش بزرگ است).

و شخصی که ایمان به روز آخرت داشته باشد می‌داند که پروردگار با عظمت، چه نعمت‌هایی جاویدان و همیشگی برای مؤمنان و چه عذاب‌ها و شکنجه‌های پی‌در پی و همیشگی برای کافران آماده کرده است شکی نیست که دنیا را حقیر و کوچک شمرده و خاطر جمع و مطمئن می‌گردد که دنیا جز خانه موقت و متاعی زودگذر نیست پس خود را به خاطر دنیا ناراحت و نگران نمی‌سازد، در این دنیا پاکدامن و پرهیزگار زندگی می‌کند و برای رسیدن به منزله حقیقی و جاویدان سعی و تلاش می‌نماید، و قسم به خدا که آن منزل (یعنی بهشت) ارزش خستگی و کوشش زیاد را دارد.

فَأَدَا بَرَقَ الْبَصَرُ (٧)

پس وقتی [است] که چشم [از سختی و هولناکی آن] خیره شود. (٧)
«بَرِقَ» «خیره شود». کلمه «بَرِقَ» وقتی که که به چشم نسبت داده می شود به معنای حالتی برخاسته از ترس و وحشت شدید است.

وَحَسَفَ الْقَمَرُ (٨)

و مهتاب تاریک و بی نور گردد. (٨)
«حَسَفَ» «تیره گردد». «یعنی نور و روشنی آن تماماً از بین رفته و مجدداً به آن برنگردد چنان که در مهتاب گرفتگی دنیا به آن برمی گشت.

«حَسَفَ» اگرچه اصطلاح «خسوف» برای مهتاب گرفتگی شایع شده، اما اصل این کلمه دلالت بر درهم پیچیدن (غموض) و فرو رفتن (غور) می کند و غالباً در مورد زمین هم به کار می رود وقتی که چیزی را چنان در خود فرو برد که اثری از شیء باقی نماند، چنان که چاه «خسبف» هم چاهی است که آبش فرو رود که دیگر نتوان از آن آب برداشت (کتاب العین، ج ٤، ص ٢٠١؛ معجم مقاییس اللغة، جلد ٢، صفحه ١٨٠)

و در قرآن کریم هم این کلمه در این معنای فرو رفتن در زمین (از باب عذاب الهی) مکرر به کار رفته است (از جمله سوره های نحل/٤٥؛ ابراه/٦٨؛ قصص/٨٢-٨١؛ عنکبوت/٤٠؛ سبأ/٩؛ ملک/١٦).

مفسرین «خسف» با شدت و صلابت؛ و با این توضیحات نتیجه گرفته اند که خسوف در این آیت، نه صرفاً از بین رفتن نور ماه، بلکه فرو رفتن آن در آفتاب و منحل شدن ماه در آفتاب است و به معنای درهم ریختن نظام مادی دنیوی است [که شاید تعبیری را که در آیت بعد آمده (جَمَعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ) بتوان مؤید این دیدگاه دانست] (التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ٣، ص ٥٧-٥٨).

وَجَمَعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ (٩)

و آفتاب و ماه یکجا جمع شود. (٩)
از فحوای این آیت مبارکه چنین معلوم می شود که در روز قیامت نظام موجود جهان، از هم فرو می پاشد. ماه فقط نور خویش را از دست نمی دهد، بلکه آفتاب هم روشنی خویش را از دست می دهد و وحشت ناشی از وقوع قیامت، وجود انسان را فرامی گیرد.

يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفْرُ (١٠)

و (وقتی روز قیامت برپا شود) انسان می گوید: راه فرار کجاست؟! (١٠)
«الْمَفْرُ» «گریزگاه»
خواننده محترم!

بعد از این که اولاد آدم صحنه های هولناک روز قیامت را مشاهده کند، در آن هنگام می گوید: کجاست گریزگاه از نزد خدای سبحان و از حساب و عذاب وی.

حضرت ابوهریره (رض) از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت می کند: «يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ». (خداوند زمین و آسمان را قبضه می نماید و در هم می پیچاند سپس می فرماید: من پادشاه، هستم پادشاهان زمین کجا هستند؟). (این حدیث را امام بخاری در صحیح، کتاب الرقائق (٦٥١٩)، روایت کرده است.

انسان ها بعد از این که از قبر برخاستند، به سوی سرزمین محشر سوق داده می شوند. «يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الْرَحْمَنِ وَفِدَا، وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرِدَا» (سوره مریم: ۸۵-۸۶).

قرآن عظیم الشان در (آیات ۳۴ الی ۳۷ سوره عبس) با قوت خاصی صحنه وحشتناک روز محشر را چنین بیان و توصیف نموده است:

«يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ، وَصَحْبَتِهِ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يَغِيهِ» (سوره عبس آیات ۳۴-۳۷).
(روزی که انسان از برادر خود می گریزد؛ و از مادر و پدر خویش؛ و از همسر و فرزندانش؛ برای هر انسانی در آن روز حال و کاری خواهد بود که او را به خود مشغول دارد)

آفتاب با آن شدت حرارتش به آنها نزدیک شده و از تمامی بدن آنها عرق سرازیر می شود. طوری که در حدیث نبوی آمده است: «يَعْرِقُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَذْهَبَ عَرَقُهُمْ فِي الْأَرْضِ سَبْعِينَ ذِرَاعًا وَيَلْجُمُهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ آدَانَهُمْ» «آنچنان مردم در روز قیامت عرق می کنند که عرق آنها تفاد ذراع (گز) در زمین فرو می رود، و تا گوش هایشان غرق در عرق می شوند». (صحیح بخاری حدیث شماره (۶۵۳۲))

و در روایت دیگر نیز آمده است که: «تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ... فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوِيهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْجُمُهُ الْعَرَقُ الْجَامَا، وَأَشَارَ رَسُولُ اللَّهِ بِيَدِهِ إِلَى فِيهِ». «در آن روز آفتاب به مردم نزدیک شده و با اندازه یک میل با آنها فاصله دارد، پس مردم به قدر اعمالشان در عرق هستند که کسانی تا قوزک (کعب) و کسانی تا زانو، و کسانی تا کمر بند، و کسانی هستند که در عرق غرق شده اند و حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم به دهانش اشاره فرمود، یعنی عرق به دهان آنها نزدیک است».

كَلَّا لَا وَرَرَ (۱۱)

هرگز چنین نیست راه فرار و پناهگاهی وجود ندارد. (۱۱)

«لَا وَرَرَ» «گریز گاهی نیست، پناه گاهی وجود ندارد».

إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ (۱۲)

(بلکه) در آن روز قرارگاه [نهائی] به سوی پروردگار تو است. (۱۲)

يُنَبِّئُ الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ (۱۳)

و در آن روز انسان را از تمام کارهایی که از پیش یا پس فرستاده خبر داده می شود. (۱۳)

«يُنَبِّئُ»: باخبر گردانیده می شود.

«مَا قَدَّمَ وَ أَخَّرَ»: چیزهایی که پیشاپیش فرستاده است و بر جای گذاشته است. یعنی همه کارهایی که کرده است و نکرده است.

خواننده محترم!

در زبان پشتو و تعدادی از زبانهای جهان مثل داریم که می گویند: «چی خسه کری هغه به ریبی، یعنی چیزی که می کاری همان را درو می کنی» در روز قیامت بعد از این که محکمه الهی بر پا می شود. در این وقت است که هر شخصی آنچه که در دنیا فرستاده است می بیند، تمام اعمالی که انجام داده، خواه کوچک باشد و یا بزرگ همه در جلوش مجسم و آشکار می گردد و هیچ چیزی از آن اعمال بر خداوند متعال پوشیده نشده و نخواهد شد و تمام اعمال شخص را به طور دقیق و کامل مورد بررسی قرار می دهند.

مهمترین سؤالی که روز قیامت از انسانها به عمل می آید راجع به کفر و شرک است. از آنها درباره معبود هایشان سؤال می شود. خداوند می فرماید: آیت: «وَقِيلَ لَهُمْ أَيُّنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ، مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمُ أَوْ يَنْتَصِرُونَ». (الشعراء: ۹۲ - ۹۳) (و بدیشان گفته می شود: کجا هستید معبودهایی که پیوسته آنها را عبادت می کردید؟ (معبودهای) غیر از خدا. آیا آنها (در برابر این شدائد و سختیهای که اکنون با آن روبه رو هستید و هستند) شما را کمک می کنند یا خویشتن را یاری می دهند؟).

و راجع به تکذیب پیامبران مورد سؤال قرار می گیرند: طوری که می فرماید: «وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ، فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ». (القصص: ۶۵ - ۶۶) (خاطر نشان ساز) روزی را که خداوند مشرکان را فریاد می نماید و می گوید: به پیغمبران چه پاسخی دادید؟ در این هنگام (بر اثر حیرت و دهشت) همه خبرها را فراموش می نمایند (و جملگی دچار فراموشی می شوند و سخنی برای گفتن نخواهند داشت و حتی از ترس و هراس) نمی توانند چیزی از یک دیگر هم بپرسند).

در دنیا چه عملی را انجام داده اند؟

انسان در مورد اعمالی که در دنیا انجام داده است مورد بازخواست قرار می گیرد. «فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ، عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ». (الحجر: ۹۲ - ۹۳) (به پروردگارت قسم! که حتماً (در روز رستاخیز از آنچه در دنیا مردمان انجام می دهند) از جملگی ایشان پرس و جو خواهیم کرد. (سؤال و بازخواست می کنیم) از کارهایی که (در جهان) می کردند). «فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ». (سورة الأعراف: ۶)

((در روز قیامت) به طور قطع از کسانی که پیغمبران به سوی آنان روانه شده اند می پرسیم (که آیا پیام آسمانی به شما رسانده شده است یا خیر و چگونه بدان پاسخ داده اید؟) و حتماً از پیغمبران هم می پرسیم (که آیا پیام آسمانی را رسانده اید و از مردمان در قبال فرمان یزدان چه شنیده و چه دیده اید؟)).

در سنن ترمذی از ابی برزه نضله بن عبید اسلمی رضی الله عنه روایت شده که پیامبر الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «لا تزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسأل عن عمره فيم أفناه؟ وعن علمه فيم فعل فيه؟ وعن ماله من أين اكتسبه؟ وفيم أنفقه؟ وعن جسمه فيم أبلاه؟» جامع الاصول (۴۳۶/۱۰) و شماره آن: ۷۹۶۹. (در روز قیامت هیچ کس نمی تواند قدم بردارد تا این که در مورد چهار چیز از او سؤال نشود:

۱- عمرش را در چه چیزی صرف نموده.

۲- مقطع جوانی را با چه چیزی به سر برد.

۳- تا کجا به علم و دانشش عمل کرد.

۴- مال و ثروتش را از چه راهی کسب کرد و در چه چیزی خرج نمود).

باز در سنن ترمذی از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت شده که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «لا تزول قدم ابن آدم يوم القيامة من عند ربه، حتى يسأل عن خمس: عن عمره فيم أفناه؟ وعن شبابه فيم أبلاه؟ وعن ماله من أين اكتسبه، وفيم أنفقه، وماذا عمل فيما علم.»

(در روز قیامت هیچ کس نمی تواند در حضور پروردگار قدم بردارد تا این که در مورد پنج چیز از او سؤال نشود:

۱- عمرش را در چه چیزی صرف نمود.

۲- وقت جوانی را با چه چیزی به سر برد.

۳- مال و ثروتش را از چه راهی کسب کرد.

۴- مال و ثروتش را در چه چیزی خرج نمود.

۵- تا کجا به علم و دانشش عمل کرد).

همچنان پروردگار با عظمت در روز قیامت از نعمت‌هایی که در دنیا به انسان داده است، سؤال می‌کند. می‌فرماید: «تُمْ لْتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ». (سوره التكاثر: آیه ۸) (سپس در آن روز (همه شما) از نعمت‌های که داشته‌اید بازپرسی خواهد شد مقصود از نعمت موارد زیر می‌باشند: شکم سیر، آب خنک، سایه خانه و مسکن، تعدیل در ساختار جسم و روح و لذت خواب.

سعید بن جبیر رضی الله عنه می‌گوید:

حتی یک جرعه غسل مورد بازخواست واقع می‌شود. مجاهد می‌گوید: تمام لذات دنیوی شامل بازخواست می‌باشند، حسن بصری می‌گوید: نعمت صبح و شام نیز از جمله نعمت‌هایی هستند که انسان در مورد آنها مورد سؤال قرار خواهد گرفت.

ابن عباس می‌گوید: نعیم عبارت است از: صحت جسم، چشم و گوش. تفسیر ابن کثیر: (۳۶۴/۷)

انواع نعمت‌هایی که شمرده شدند، از باب تنوع در تفسیر نعمت بود و گرنه نعمت‌های خداوند بسیار زیاد اند و قابل شمارش نیستند: «وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا». (سوره ابراهیم: آیت ۳۴) (و اگر بخواهید نعمت‌های خدا را بشمارید (از بس که زیادند) نمی‌توانید آنها را شمارش کنید).

در صحیح بخاری از ابن عباس رضی الله عنه روایت شده که پیامبر الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّحَّةُ وَالْفِرَاقُ».

(دو نعمت وجود دارند که بسیاری از مردم در ارتباط با آنها دچار ضرر و زیان هستند: تندرستی و فراغت وقت). معنی حدیث این است که اغلب مردم در شکر و قدردانی از این دو نعمت کوتاهی می‌کنند، و به مقتضای آن دو، عمل نمی‌کنند و هر کس به مقتضای آنچه که بر وی واجب است عمل نکند، در خسارت است.

در مسند احمد آمده است که رسول اکرم الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «لَا بَأْسَ بِالْغَنِيِّ لِمَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَالصَّحَّةَ لِمَنْ اتَّقَى اللَّهَ خَيْرٌ مِنَ الْغَنَى، وَطَيْبَ النَّفْسِ مِنَ النَّعِيمِ». (کسانی که از معصیت خداوند می‌ترسند ثروت برای آنها هیچ اشکالی ندارد. تندرستی برای کسانی که از خداوند می‌ترسند، از ثروت بهتر است، و نفس پاکیزه از جمله نعمت‌ها است).

ادامه دارد